

~~AM. 13.~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.
VITEBERG.

VI-51.

SIGNAT. MDCCCXIII.

DISPUTATIO THEOLOGICA 20.
De
ORALI MAN-
DUCATIONE,

ET
PLACENTULIS ORBICULARI-
BUS SEU HOSTIIS COMMUNITER
SIC DICTIS. 18

Quam

In Illustri Academia VVittebergensi,

P R Æ S I D E

Maximè Reverendo, Amplissimo atq; Excellentissimo Viro

DN. ABRAHAM CALOVIO,

SS. Th. D. ejusdemq; P. P. longè celeberrimo, Ecclesiæ
Wittebergens. Pastore fidelissimo, Consistorij Adfessore
gravissimo, Circuliq; Electoralis Saxon. Superintendente
Generali vigilantissimo,

Domino Patrono, Præceptore atq; Fautore suo

plurimum devenerando,

Publicæ Eruditorum disquisitioni

proponet

PAULUS KÖVESDI, Hung.

Aut. & Resp.

In Acroaterio Majori.

Ad diem Januarij horis matutinis.

VVITTEBERGÆ

Exscribat **MICHAEL WENDEL**

Anno c1o1o cLVI.

20.

die 17. Feb.

Ano Affini

Generoso, Nobilissimo, Strenuo, pietate, prudentiâ ac
autoritate insigni, nec non de re literariâ præclarè merito
Domino,

Dn. STEPHANO

TARKANI, de eadam &c. &c.

Domino, Patrono, Fautori, & Studiorum suo-
rum Promotori munificen-
tissimo,

*Primitias hæc mæsis Academicæ in
Symbolum grati animi, debitæq; observantiæ
tesseram sacras facit,*

Alumnus addictissimus

PAULUS KÖVESDI.

I. N. J.

Præloquium

Notum est, quàm acres controversiæ de S. Cœna inter nos & Calvinianos agitentur, cum primis de Orali manducatione, *num videlicet corpus & Sanguis Christi ore corporis manducetur ac bibatur? item, num panes orbiculares, quos hostias appellamus, sint verus & substantialis panis?* Harum affirmativa, ut verissima & Orthodoxiæ consona est: ita plurimis crassioribus, præcipuè in Hungaria nostra degentibus Calvinianis absurdissima videtur: hinc eas tantis horrendis calumniis, tamq; blasphemis cavillationibus, quæ honestè, piè & sine gravi offensione recitari nequeunt, verbo, scriptoq; tenus proscindunt, ut doctrinam nostram apud auditores suos in odium adducant. Fert itaq; animus has duas quæstiones per Theses, exercitij gratiâ, à calumniis Adversariorum, ob gloriam DEI, pro facultate virium vindicare, & in disputatoriam sistere palestram. Utravis autem Thesis *quatuor* continebit *puncta*, hoc observato ordine: *I. punctum Theses nostræ sensum, statumq; controversiæ exhibebit. II. ejusdem confirmationem. III. Adversariorum Sententiam. IV. Eorum Argumenta cum refutatione nostra.* Is verò, qui Testamenti hujus Autor est, ut veritatem Testamenti ejus obtineamus salvam, clementer adsit, & faveat! Esto igitur

THESIS I.

Verum & Substantiale corpus ac Sanguis Christi in S. Coena (*quæ in terris celebratur*) mediantibus Symbolis Evcharisticis ore corporis, licet non Physico & naturali; sed mystico & supernaturali modo, manducatur ac bibitur.

PUNCTUM I.

In quo sensus Theses & status controversiæ continentur.

§. 1. Ante omnia, ut Thesis nostra rectius explicetur & intelligatur, omnisq; calumniandi ansa adversarijs præcidatur, notandum venit, vocabulum *manducationis* triplici sensu accipi, nempe pro Naturali, Sacramentali & Spirituali manducatione. *Naturalis* manducatio omnibus nota est, quando nimirum cibus ore corporis acceptus dentibus (quandoque) commolitur, in ore masticatur, per gulam in ventrem trajicitur, ubi in epate convertitur in chylum, deinde pars melior & preciosior vertitur in nutrimentum carnem & sanguinem ad refectionem virium naturalium; pars verò superflua & feculenta per secessum ejicitur. Atq; talem manducationem corporis Christi in S. Coena non intelligimus, nec unquam aliquis ex nostris Theologis docuit. *Qualis enim unio & præsentia corporis Christi in Coena Dominica est: talis etiam est manducatio. Sed unio & præsentia illa non est Physica & naturalis, constans aliqua ratione hujus sæculi E., nec manducatio corporis Christi est Physica & naturalis.*

§. 2. *Sacramentalis* manducatio est, quâ in actione Coenæ Dominicæ verum & reale corpus Christi cum pane benedicto & distributo uno & in divulso actu manducatur corporeo instrumento, ore videlicet, modo divino & imperscrutabili.

tabili secundum institutionem Christi. Quæ manducatio ore quidem fit, (*unde & oralis dicitur propter organum corporeum, os videlicet; non propter modum, ut calumniantur Adversarij.*) sed sine sensu tamen, sine commolitione, sine concoctione, & sine reliquis naturalem manducationem consequentibus Physicis mutationibus: *Formalis enim ratio manducationis Sacramentalis ex verbis Christi eruta in eo consistit, quod sit assumptio Christi corporis mediante pane Eucharistico in os ad nutritionem Spiritualem.* Cum ergo Christus in institutione Cœnæ Dominicæ manducationis tantum, non autem eorum, quæ naturalis manducationis consequentia sunt, meminerit; de corporis etiam Christi manducatione Sacramentali nihil amplius pronunciamus, aut ulterius curiosè inquirimus: neq; patimur vel multiplicari, vel extendi actus Sacramentales adeò præcisè ab ipso Christo præscriptos. Juvat apponere hîc iudicium Maximè Reverendi & Magnifici Dn. D. *Hülsemanni*, (in Breviar. cap. 13. pag. m. 50.) *Quamquam edendi & bibendi modus non præcisè determinandus sit juxta modum nutritionis, qui est inter objecta comedenda & bibenda; sed dijudicandus ex naturali significato verborum: Edite, bibite: conveniens tamen non est, ut actus naturaliter consequentes comestionem & bibitionem, quales sunt: masticatio panis, & deglutitio vini, trajectio in stomachum &c. includantur notioni vocum: edite, & bibite; sed satis fit naturali significatui vocum, si panis & corpus Christi sumuntur in os, ad modum cibi, vinum & Sanguis Christi ad modum potus, ut nec Metaphora statuatur in his verbis, nec laniena Capernaitica in comestione.* Hæc *D. Hülsemannus*: unde patet manducationem hanc Sacramentalem cum prima, videlicet Naturali nihil commune habere, excepto unico, quod utraq; instrumento corporeo, ore nempe peragitur; modo tamen dissimili: quia illa *immediatè* ore peragitur, hæc verò non nisi *mediante pane*, & quidem in actione hujus Sacramenti, unde & Sacramentalis appellatur.

§. 3. *Spiritualis* verò manducatio est Christi redemptoris nostri in promissione Evangelica verâ fide apprehensi fruitio, per quam in nobis ipse manet, & nos in ipso, de qua

manducatione Christus plusquam auream illam concionem habuit *Job. 6.* ubi perspicue ostenditur, quid sit manducare carnem Christi, nempe credere in ipsum. Hæc manducatio cum Sactamentali confundenda non est; sed ab ea tanquam formaliter distincta, discernenda. *Spiritualis* enim manducatio est impropria, perpetua, successiva, quotidiana & absolute ad salutem necessaria: *Sacramentalis* autem manducatio est propria (*proprietate Grammaticâ, non Physicâ*) nova, rarior, momentanea & non ad salutem absolute necessaria. *Illâ* est $\alpha\theta\eta\mu$, vel certe ad certum signum non restricta, & solis fidelibus competens: *hec* ad certum signum restricta & indignis etiam atque infidelibus competens. Cæterum *illa* non distinguit corpus & Sanguinem Christi, sed uno actu fertur in totum Christum cum suis oblatis beneficiis: *hec* distinctis actibus peragitur; alio enim actu manducatur corpus, alio bibitur Sanguis Christi, ut ostendunt verba institutionis. Amplius *illa* semper est salutaris & fit ore fidei: *hec* aliquando ex accidenti pernitiola est, & fit ore corporis, nec extra S. Cœnam locum habet. Unde sequitur *Sacramentalem* manducationem non esse *Spiritualem*; nec *Spiritualem* (*Absolute spectatam*) esse *Sacramentalem*: oportet enim membra distinctionis cujusvis esse opposita, ita ut unum de alio prædicari nequeat, ut docent Logici.

§. 4. *Notandum* hic est, quod dum *Sacramentalem* manducationem cum *Spirituali* coincidere negamus, non ea nobis affingenda mens sit, ac si prorsus ab illa removeamus *Spiritualem*, sed tantum nobis res est cum mere & absolute *Spirituali* manducatione, atque illa, quæ Calvinianorum est: nam mere *Spiritualis* manducatio fit, ut diximus, per fidem veram apprehendendo Christum cum suis beneficiis. Si autem *Sacramentalis* manducationis spectetur *finis & fructus*, tum hac ratione in S. Cœna *Spiritualem* manducationem cum *Sacramentali*, tanquam *finem* cum *medio* à fidelibus communicantibus conjungendam esse docemus. Hinc tamen non sequitur, *Sacramentalem* manducationem esse *Spiritualem*, quia *finis & medium* distincta sunt: deinde *Spiritualis* manducatio
jam

jam ante *Sacramentalem* requiritur, quæ si à fidelibus ad S. Coenam adfertur, in ea Sacramentali manducatione confirmatur & obfirmatur; in hunc enim finem hæc à Christo ordinata est. Cæterum si vocabulum *Spiritualis* sumatur *Respectivè*, tum ultrò damus, atq; non inviti *Sacramentalem* manducationem suo modo vocari posse *Spiritualem*, & quidem (1) *respectu oppositionis*, quia esui communi & vulgari propter nutritionem corporis ad hanc vitam suscepto opponitur. (2) *Respectu objecti*, quod est corpus Christi, non jam amplius *ψυχικόν*, sed *πνευματικόν* (1. Cor. XV. v. 44.) imò ipsius *τὸ λόγος*. (3) *respectu effectus*, quia quod editur eo modo, quo debet, alit ad vitam Spiritualem, & beneficia confert Spirituality. (4) *respectu modi & conditionis*, quia manducatio *Sacramentalis* est mystica, supernaturalis ac eatenus *Spiritualis*, ita tamen ut si *organon* respicias perceptionis, verè fit *oralis*.

§. 5. Distinguendum est inter manducationem ac bibitionem Oralem, quæ fit *πρώτως καὶ ἀμέσως* primariò & immediatè, quomodo panem & vinum Evcharisticum manducamus ac bibimus: & quæ fit *δευτέρως καὶ ἐμμέσως* secundariò & mediatè, quomodo corpus & Sanguinem Christi mediantibus Symbolis Evcharisticis manducamus & bibimus. Manducatio enim oralis de pane Evcharistico & corpore Christi dicitur *analogicè*, per *analogiam attributionis*. *Manducatio* namq; *Oralis panis primariò* est manducatio, quia *Physicæ* est: *manducatio* verò *oralis corporis Christi secundariò* manducatio est, & propter illam *Physicam*, quia illud Sacramentaliter est unitum cum pane. Hæc autem analogia non infert duplicem (quod volunt *Adversarij*) manducationem, unam *propriam*, alteram *impropriam*; unam *Oralem*, alteram *mentalem*, neq; negat manducationem corporis Christi: sed infert duntaxat *aliu[m] modum* manducationis *oralis panis*, & *aliu[m] modum* manducationis *oralis corporis Christi*. *Iste* est *Physicus & naturalis*; *hic mysticus & supernaturalis*: *ista* manducatio *Oralis* est *primu[m]* talis; *hæc* mediante unione Sacramentali propter illam. Quare *modus* quidem *manducationis* est *diversus*; ipsa tamen *manducatio* non est *divulsa*, vel *distracta*. Manducatio enim

enim pane simul manducatur corpus Christi. Utrumque panis & corpus Christi propriè manducatur. Ob *unitorum* in usu Sacramentali *conjunctionem* actio manducandi est eadem, & utriusque uniti est una communicatio. Ob *rerum* verò Sacramentaliter *unitarum essentialem distinctionem* (quam *in unione non amittunt*) non possunt eodem percipi modo; sed *panis* manducatur *immediatè*: *corpus* verò Christi *mediante pane*, cui Sacramentaliter est unitum: *iste* percipitur *naturaliter* per sese; *hoc* verò *mysticè* & *na'* à *na'* propter panem. Constat illud ex omni unione, quod propter unionem rebus distinctis *unus* tribuatur *actus*; sed *modo diverso*, e. g. *Maria DEum* & *hominem* gestabat in utero: *conjunctio est ratione uteri*; *distinctio ratione modi*. Non enim eo modo divinam, quo humanam naturam gestavit. In festo Pentecostes dabatur *Apostolis Spiritus S.* cum *flammis igneis* in *linguis conspectis*, & *percipiebatur eadem perceptione*, sed *diverso perceptionis modo*, Act. II. v. 3. In *Baptismo* adest *Spiritus S.* una cum *aqua*; sed *aliter aspergitur corpus aqua*, *aliter Spiritu S.* *Isthic* est aspergio sensibilis; *hic* insibilis, imò & incomprehensibilis, sed ita ut unus & indivulsus sit utriusque *actus*. Sicut ergo in voce *regenerationis* Joh. III. v. 5. non admittitur *duplex significatio*, cum eadem sit aquæ & Spiritus *regeneratio*, quamvis dicendum sit *diversum esse regenerationis modum*: eadem ratione gratis nobis imputatur *duplex vocis edere acceptio*, quod statuamus *manducationis diversum modum*, alterum *sensibilem & naturalem*; alterum *supernaturalem & incomprehensibilem*; uti accuratè hæc omnia ab Excellentissimo Dn. *Preside* (in *Stereom. de S. Cœna artic. 2. punct. 1. §. 5. pag 87 & 88.*) excussa sunt. Hisce præmissis diligenter observatis, plurima *Adversariorum* *sophismata* sponte concident. Nunc pergendum est ad *confirmationem Sententiæ Orthodoxæ*.

PUNCTUM II. continens, *Argumenta Orthodoxorum.*

§. I. Oralis corporis & Sanguinis Christi manducatio ac bibitio probatur Argumentis sequentibus: I. Arg. *Quæcunq;*

cunq; verba Substantialia Cœnae Dominicæ notant comestionem ac bibitionem Orale[m], & complectuntur non tantum panem & vinum, sed etiam corpus & Sanguinem Christi, illa etiam de orali manducatione ac bibitione intelligenda sunt. Atqui verba Substantialia Cœnae Dominicæ: Edite, bibite, notant comestionem & bibitionem oralem, & complectuntur non tantum panem ac vinum, sed etiam corpus & Sanguinem Christi. E. etiam verba illa: Edite, bibite, de orali manducatione ac bibitione intelligenda sunt. Major manifesta est. Minor probatur, & quidem quoad prius membrum, (posterius enim concedunt Adversarij) hoc modo: Verba, edite, bibite, aut unam duntaxat, aut geminam habent significationem. Si unam, utiq; cum semel dicatur proprie edite, bibite, manebit etiam hæc significatio ad immediatè adjectum corpus & Sanguinem Christi. Si geminam non erit una Enunciatio; sed gemina, & sic exponenda: Edite ore corporis panem, & credite in corpus meum: & bibite vinum ore corporis, ac credite in Sanguinem meum. Atqui posterius quàm absonum sit, & ipsi Adversarij non ignorant, neq; concedunt duplicem Propositionem. E. manebit una tantum significatio, eaq; propria. Et absurdum foret, uni eidemq; vocabulo, in una, eademq; Propositione semel tantum usurpato duplicem, proprium & metaphoricum affingere sensum; ceu egregiè diluit p. m. D. Meisnerus (part. 1. Sobr. Phil. sect. 1. c. 5. qu. 6. p. m. 127 seq.)

§. 2. Adversarij regerunt, posse unam vocem in uno & eodem loco sumi proprie & metaphoricè; v. g. ex Joelis cap. 2. v. 13. Scindite corda vestra non vestes: hîc τὸ scindere refertur ad res duas diversas, vestes & corda, quod unâ, eaq; propriâ significatione non potest intelligi. &. Locutionem ibi esse Ellipticam, & τὸ scindere iterandum esse hoc modo: Scindite oorda vestra, non scindite vestes; adeoq; dicimus potentiâ & virtute duas esse Propositiones, unam scilicet affirmantem, alteram negantem: atq; sic exemplum hoc huc non quadrat; hîc enim τὸ γὰρ unam copulat sententiam. Notanda est, inquit Dn. D. Winckelman. (ad Luc. XXII pag. 103.) particula Causalis Enim, quâ notanter Dominus Sanguinem suum ad verbum bibite retrahit, & ei neçtit, ut nemo non discipulorum vel auditorum Christi ex eo simplici verbo-

B

rum

rum sono iudicium facere possit, bibendo sumi sanguinem Ghristi. Quid verò si ex Calvinianorù hypothesi ratiocinaremur ita: Si verbis edite (bibite) innuitur manducatio (& bibitio) quæ fide peragitur, particula hoc non solum notabit panem. Atqui prius Adversarij asserunt. E. ut & posterius statuunt necesse est, quod tamen mordicus negant. Connexio est perspicua: aliàs enim Christus in panem credere iussisset, quod sanè incongruum est; atq; hinc talis emergeret Propositionis analysis: credite in panem, qui significat corpus meum, quæ quàm absona sit, vel Sutor sapit, ne dum Calviniani.

§. 3. Arg. II. Quo organo unum unitorum manducatur ac bibitur, eodem etiam alterum. Atq; in S. Cœna unum unitorum, puta panis & vinum, manducatur ac bibitur organo corporeo. E. etiam alterum, nimirum corpus ac Sanguis Christi manducatur ac bibitur organo corporeo. Major sumitur ex natura Relatorum, scilicet (ne quid sinistrè capias) respectu unionis Sacramentalis. Quæ enim unita sunt, unitim accipiuntur. At manducationis & bibitionis hujus Sacramentalis objectum non est divisum, sed unitum, unione Sacramentali (non Essentiali, vel Significativa) manducamus enim hîc panem non Absolutè quâ panis est, nec bibimus vinum absolute, quâ vinum est; sed quatenus panis & vinum sumuntur in officio suo Sacramentali, hoc est, quatenus ille est *κωνωμα* corporis; hoc sanguinis Christi. Item, manducamus Christi corpus, bibimusq; ejus sanguinem non absolute quatenus sunt corpus & Sanguis Christi (sic enim in V. T. etiam à fidelibus percepta fuerunt, & etiamnum à piis extra S. Cœnam fide percipiuntur) sed quatenus illud pani benedicto & distributo; hic vino benedicto & distributo est in S. Cœna verè & realiter unitus. Quia ergo panis & vinum, corpus & Sanguis Christi in hoc Sacramento non Absolute spectantur, hoc est, in sese, & natura sui; sed Relatè, hoc est, in respectu unionis Sacramentalis ipsius corporis ad panem, & ipsius Sanguinis ad vinum, hinc quicquid Symbolo convenit (non *ἀπλῶς* & extra unionem, sed) propter & in unione, ac actione Sacramentali, id etiamtribuendum est rei cœlesti, licet uni *πρώτως*, alteri *δεύτερος* Hæc pro
con-

confirmatione Theseos nostræ sufficient: non enim tam numero, quàm pondere Argumentorum certare volumus.

PUNCTUM III, continens.

Adversariorum Sententiam.

Expendenda nunc nobis erit sententia Calvinianorum, quorum alij sunt crassiores, alij subtiliores. Illi disertè mentem suam verbis perspicuis exponunt, quæ ingenuitas laudanda est: hi verò didicerunt imitari pleriq; linguam B. Lutheri in loquendo, & sub phrasibus Lutheranis occultare sensum & animum Calvinianum. Quanquam autem verbis discrepent; unanimiter tamen in eo sensu conveniunt, quod corpus & Sanguis Christi in S. Cœna non nisi fide adeoque Spiritualiter manducetur ac bibatur.

PUNCTUM IV.

In quo Argumenta Adversariorum continentur cum eorum refutatione.

§. 1. Rationes, quibus Adversarij nostram sententiam destruere, suamq; defendere allaborant, licet tantæ non sint, ut conscientiam convincere, cor movere, & persuadere possint, cum in his probandis more solito à Verbo & Voluntate DEI ad somnia rationis cæcæ pleno præcipitentur lapsu: percurremus tamen hîc breviter communissimas. Arg. I. *Quæcunq; manducatio est oralis, & oraliter, seu organo corpore peragitur, illa etiam orali & Physico peragitur modo.* Atqui Lutherianorum manducatio in S. Cœna est oralis, & oraliter seu organo corporeo peragitur. E. Lutherianorum manducatio in S. Cœna Orali seu Physico peragitur modo. R. (1) Consequentiam Majoris esse falsissimam: non enim concedimus omnem manducationem in propria significatione acceptam esse Physicam. Christum post resurrectionem Oraliter & ore corporis manducasse testatur Apostolus Petrus Act. X. v. 41. Angeli quoq; in assumtis

corporibus oraliter & ore corporis leguntur in V. T. (*Gen. XIX. vers. 8.*) comedisse & bibisse, quæ certè vera fuit manducatio, non tropica; interim tamen *Physicam* fuisse nemo dixerit: neutra enim inservit reparationi virium. Nam Christi corpus post resurrectionem non fuit (*quoniam glorificatum*) ψυχικόν, sed πνευματικόν: Angelica quoq; non fuit in corpore organico animato facta. Manducatio a. naturalis in corpore glorificato & assumpto otiosa est: nec *impropriam* ac *Meraphoricam* fuisse statuet quispiam, quia Christi comestionem propriam fuisse inde patet, quod exinde veritatem resurrectionis suæ probare voluerit, Luc. XXIV. v. 41. 42. 43. Angelicam comestionem fuisse propriam post *Augustinum* (*lib. 13. de Civit. Dei c. 22.*) *Scotum* (*in Senten. dist. 8.*) & *Calvinum* probat *Andr. Rivetus* (*Exerc. 91. in Genes. p. 446.*) uti docet hoc *Dn. D. Danhawerus* (*in ὁδοσὸφ. Christ. phen. 10. pag. 795.*) (2) Status quæstionis mutatur: quæstio est de *proprieta* vocis *Grammatica*; Argumentum verò concludit de *proprieta* rei *Physica*. Falsò igitur à vocis proprieta Grammaticâ argumentantur ad proprieta rei Physicam. Falsò itidem à manducatione ipsa ad manducationis modum, siquidem sic res ipsa & accidens rei confunduntur. Eadem facilitate *generationem* quoq; Filij Dei tolleres: nam & illa verè & propriè dicitur de Filio Dei ab æterno à Patre genito (*sic enim non esset vera generatio, λόγος non esset verè genitus, & per consequ. non esset verus Filius*) inde tamen non inferre debet *generationem* Filij Dei propriam esse proprieta Physicâ & naturali (*qualis est generatio hominum*) sed proprieta Grammaticâ. Sicuti ergo verè, proprièq; dicitur generatio de Christo, non tamen Physico & naturali modo: ita etiam manducamus corpus Christi verè & propriè ore corporis, non tamen *naturaliter* & *Physicè*. Et quemadmodum ignoramus, quomodo Christus post resurrectionem comederit, quomodo item Angeli in assumpta corporis formâ: ita quoq; fatere nos oportet modum hujus manducat. ignorare, non tamen ideò rem ipsam negare fas est.

§. 2. Arg. II. Si corpus Christi in S. Cœna ore corporis editur,
sequi-

sequitur, quod dentibus teratur, seu masticetur, in stomachum traji-
ciatur, inq; alv odigeratur. Atqui posterius est impium & blasphemum. E. & prius. R. (1) Impiæ & blasphemæ sunt illæ ratiunculæ, in quibus fides derogatur, & modus præscribitur ipsi autori *θεαυθεώπω*, qui superabundanter potest plura, quàm nos capimus, vel intelligimus: & in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi, ut facile possit, quod promisit, efficere, ejusq; modum invenire. Auferantur igitur tandem talia cæcæ rationis figmenta ex mysteriis fidei: quæ enim mystica & Supernaturalia sunt, non possunt judicari ex regulis naturæ. (2) R. ad rem ipsam, in genere quædam prænotando: in quolibet termino, antequam ad mysteria applicetur, duo observanda sunt, quod & ipsis Adversariis haud est ignotum: *primò* quidem, ut quænam termini *formalis* sit *ratio*, accurate dispiciatur; nequè enim requiritur, ut qui terminus in divinis & mysticis rebus adhibetur, iis semper conveniat secundum omnia accidentia, & omnes speciales respectus. Inde est quod dicitur, *de termino non esse judicium ferendum, prout in hac vel illa specie reperitur, sed juxta id, quod in formali ratione, seu modo abstractionis infert.* Multa enim termino conveniunt sæpe ratione certi Subjecti, quæ in abstractione & proprio conceptu eidem tribui non debent. *Secundo* terminus prius, quàm rebus divinis ac mysticis tribuatur, ab omni imperfectione liberetur, & adhærentes infirmitates sequentur. Perspicuum hoc reddit exemplum de *generatione*: illa enim *formaliter* denotat communicationem ejusdem essentiæ, præter hanc formalem rationem multa quidem ad generationem Physicam concurrunt, sed illa sunt tantum Accidentia quædam, non tam generationem ipsam, quàm generationem Physicam concernentia: ideoquè si generationis terminus mysterio divinæ & æternæ generationis tribuitur, non considerandus venit secundum conditiones & respectus Physicos; sed solum juxta *rationem formalem*, atquè ab ab omni prius imperfectione liberandus, quod jam olim sufficienter ostensum fuit à D. Grawero (*cent. Illustr. quæst. disp. 3. qu. 6.*) Quæ duo & hic de termino *edere*, seu *manducare* minime

mè negligenda, sed maximo sunt observanda opere. *Definitio* autem *manducationis*, in qua *formalis* habetur *ratio*, abstractis omnibus accidentibus atque mutationibus *Physicis*, talis potest esse: *Manducatio est assumptio rei esculentæ per os in corpus.* Quæ definitio omni manducationi propriè sic dictæ applicari potest. Hinc si paulò penitiùs hujus vocis *formalem rationem* inspiciamus, apparebit *masticationem*, *deglutitionem in stomachum* & *digestionem* tantùm accidere manducationi, atque adeò, ceu imperfectiones, esse separandas. De singulis itaque ordine & in *Specie*.

§. 3. *I. Masticationem* quod attinet, illa non est de *formalitate* manducationis ut sic; quandoquidem non ad omnem cibi manducationem (*quod aliàs fieret*) prærequiritur *masticatio*, quippe quæ tantùm ob eam rationem fit, quò meliùs deglutiri possit *cibus*: quod patet (1) exemplo *anus edentule* carnem assumpturæ, quæ cum eam masticare haud valeat, cultello in minimas dissecat partes, sectasquè postea assumit absquè *masticatione*: unde *masticatio* aut non erit actus *comestionis* proprius, aut illa per cultellum sectio erit quoque actus *comestionis*; sed posterius non est. E. nec prius. (2) *Infantem*, qui adhuc edentulus est, verè & propriè manducare *pulmentum*, quis unquam negaverit? (3) *Pisces* & *aves* præquè non *masticant*, & tamen verè edunt. (4) *Pilule*, similesque *boli medici* ore corporis in corpus assumuntur, & sine *masticatione* deglutiuntur. II. Neque *deglutitio in stomachum* est de *formali ratione* manducationis, cum non quilibet *cibus* in corpus assumtus demittatur per *œsophagum* in *ventriculum*: nam e.g. *saccharum rosatum*, & alia *medicamenta cerebrum* confortantia beneficio *oris* in corpus assumuntur; nec tamen singulæ eorum partes, sed tantùm *materia inutilis ac feculenta* in *ventriculum* descendunt, vis autem *refectiva* parsq; *preciosior* in *cerebrum* ascendit; & *spiritus* recreat atque corroboret III. Nec denique *digestionem* seu *concoctionem* omnis *manducatio* necessariò includit, multò minus *rationi ipsius formali* adscribitur: fieri enim potest, ut *Ens vivum*, v.g. *Jonas* deglutitus à *Ceto*, in *ventriculo* sine *consumptione*

tione maneat. Item, si quis *vermem, anguiculum*, vel aliud quid vivum deglutivit, absque sui morte & corruptione in ventriculo consistere potest, quod ipsa experientia testatur. His itaque positis argumentamur: *Quicquid in tota latitudine termini manducare non involvitur, id non spectat ad formalem ejus rationem.* Atqui *masticare, in stomachum deglutire, & digerere in tota latitudine termini manducare non involvitur.* E. *masticare, in stomachum deglutire ac digerere non spectant ad formalem rationem termini illius.* Major certissima est. Minor haecenus probata est. Quid itaque respondendum sit ad propositum Argumentum, sufficienter ex praedictis constat, videlicet Consequentia Majoris admodum imbecillis & lubrica est, cum non sequatur, *quicquid manducatur ore corporis, illud masticatur, in stomachum traicitur, & digeritur*: haec enim Accidentia tantum sunt, & conditiones Physicae, & per consequens non sunt de *formali ratione* manducationis, quod abunde ex allatis cognosci potest.

§. 4. Arg. III. *Cibus Spiritualis non potest percipi ore corporis* (Joh. VI, 55, 58.) *Christi corpus est cibus Spiritualis.* E. *Christi corpus non potest percipi ore corporis.* Majorem probant, quia Spiritus & corpus opponuntur. Resp. (1) Negando Majorem. *Verbum DEI* est Spirituale, & tamen auribus percipitur. *Spiritus S.* annon essentia Spiritualis? & tamen habitat in corporibus nostris 1. Cor. VI, 19. *Regeneratio* est res Spiritualis, & tamen non sola anima, sed totus homo regeneratur. (2) Si Major est Apodictica, erit etiam reciproca. *Cibus Spiritualis non potest percipi ore corporis: & res corporea non potest percipi Spiritualiter*: quia ut se habet Objectum Spirituale ad os corporis; ita se habet Objectum quoque corporale ad os spirituale. *Jam subsumimus: Christi corpus est verum corpus. E non potest percipi Spiritu, vel ore fidei.* Ubi ergo manet tantopere ab illis depraedicata manducatio Spiritualis? (3) Res ita se habet: *Cibus Spiritualis non potest percipi ore corporis, scilicet immediate & absolute, modo naturali & terreno; sed mediate, & modo Spirituali ac divino, ideo Spiritualis manducatio fit fide; Sacramentalis autem*
me-

mediante pane. (4) Ad Minorem Corpus Christi dicitur Spiritualiꝝ cibus non quod mutatum sit in Spiritualem ἁγιασῖν; sed primò ratione oppositionis ad cibum naturalem, quo corpus alitur ad hanc vitam. Secundo ratione operationis, quia alit ad vitam Spiritualem. Tertiò ratione modi perceptionis, qui non est naturalis, sed supernaturalis & Spiritualis. Hinc quod modis dicitur corpus Christi Spirituale: tot modis etiam manducatio corporis Christi dicitur Spiritualis.

§. 5. Arg. IV. *Qualis est mansio Christi in nobis, talis est ipsius manducatio.* Atqui mansio Christi in nobis est Spiritualis. E. & ipsius manducatio est Spiritualis. R. (1) Majoris consequentiam nimis vacillare: à fructu enim & fine Sacramenti ad Substantiam illius argumentari haud licitum est, cum aliud sit Substantia, quo spectat manducatio corporis Christi & aliud fructus & finis, quo pertinet mansio Christi in nobis. Hæc ne confundantur, quæ quidem commixtio Adversariis maximè vulgaris est, prospiciendum probè est. (2) Sicut planè necesse non est, ut media sint ejusdem naturæ & conditionis cum fine, ad quem ordinantur (v.g. ad media sanitatis recuperandæ adhibentur medicamenta, quæ tamen nemo ejusdem conditionis cum sanitate esse dixerit): ita etiam non requiritur eandem omninò manducationis Sacramentalis, tanquam medij, & unionis Spiritualis, ceu finis, esse rationem. Nulla igitur consequentia: *qualis est finis, talia sunt media.* Atqui finis est Spiritualis, nempe obsignatio fidei in corde. E. media quoq; v.g. predicatio verbi, dispensatio & perceptio Sacramentorum sunt Spiritualia, & non externa, quod incongruum est. DEUS enim utitur mediis externis ad excitandam & confirmandam fidem, quæ intus est.

§. 6. Arg. V. *Omnis promissio accipitur fide.* Corpus & Sanguis Christi in S. Cæna offeruntur verbo promissionis. E. corpus & Sanguis Christi tantùm fide accipiuntur. R. (1) Quatuor sunt termini in argumento, quod proinde ἀσυνταξίαν. (2) Major non est simpliciter vera: distinguendum namque est inter promissionem; & rem promissam. Illa quidem fide accipitur; hic verò sæpè etiam corpore, seu instrumento corporeo, ut sanatio

natio, panis quotidianus &c. Conferamus huc promissionem Spiritus Sancti. Act. II. v. 3. quæ fide accipitur, num ergo falsum, quod in Specie linguarum ignearum sederit super Apostolos? (3) R. ad Minorem: Verbo promissionis aut intelligitur ipsa *ordinatio* Christi & S. Cœnæ *institutio*, atq; sic significatio est Catachrestica, aliter etiam vox promissionis accipitur in Majore, aliter in Minore: aut verbum promissionis accipitur *strictè*; & sic distinguendum est inter *Substantiam* Cœnæ: & *eius fructum* seu *finem*. Promissio respicit finem seu fructum, propter quem S. Cœna instituta est. Corpus & Sanguis Christi, quatenus *illud* mediante pane benedicto manducandum; *hic* verò mediante vino benedicto bibendus in Cœna Dominica exhibentur, non pertinent ad *fructum* seu *finem* S. Cœnæ; sed ad ipsam *Substantiam*. Hactenus ergo (*nimirum, si verbum promissionis accipiatur strictè*) neganda est *Assumptio*, quia corpus & Sanguis Christi offeruntur verbo *institutionis, ordinationis* seu *dispositionis* Christi.

§. 7. Arg. VI. *Quæcunq; manducatio est Capernaitica, illa est reiicienda. Atqui manducatio Oralis corporis Christi est Capernaitica.* E. R. Minorem simpliciter negando: Longè sanè à se invicem differunt manducatio *Sacramentalis* seu *Oralis* & *Capernaitica*. Et quidem (1) *Objecto*: *Capernaitica* manducatio respicit carnem nudi hominis, quod & ipsi agnoscunt Adversarij, inter quos *Rodolph. Gwaltber* (*homil. 54 in Joh. fol. 113. an. edit. 1596.*); sed *Sacramentalis* pro *Objecto* habet carnem vivificam Filij Dei. (2) *Capernaitæ* oris officium judicabant, corpus Christi dentibus commolere, concidere, deglutire, qualis carnis bubulæ vel vitulinæ esus peragitur fatente ipso *Wendelino* (*Exercit. III. p. 1812.*) carnem, dicente, *sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur.* Accedit huc *Autoritas Augustini*, dum dicit (*in Psal. XCIIIX.*): *Quæ igitur Christo de Spirituali esu suæ carnis dicebat, illi (scil. Capernaitæ) ad carnalem esum detorquebant, & crasso modo de laceratione, quæ dentibus fit, intelligebant, i. e. eum precisurum quasdam particulas de corpore suo & daturum, & dixerunt: durus est hic sermo: Sa-*

C

cra-

cramentalis autem manducationis *modus* est Supernaturalis, invisibilis, Spiritualis, mysticus & incomprehensibilis. Cæterum, *Capernaitæ* talem somniabant manducationem, in qua unus quidem hanc, alius verò aliam corporis partem acciperet, donec totum corpus absumtum esset: talem blasphemiam Ecclesiæ nostræ sonorâ voce damnant, & docent singulos convivij hujus Cœlestis hospites corpus Christi totum & indivisum accipere, juxta dictum *Antiquitatis*: *Sumit unus, Sumunt mille, quantum iste, tantum ille; nec sumtus absumitur.* Quantâ ergò discrepantiâ ab hac Capernaiticâ carnis visceratione Sacramentalis in Cœna Dominica manducatio distet, quotus quisquè non sapit? His præsuppositis argumentamur: *Quæcunq; manducationes differunt inter sese objecto & modo, ille maximè differunt.* Atqui manducatio Oralis & Capernaitica differunt inter sese objecto & modo. *E. maximè differunt.* Major manifesta est. Minoris probatio ex prædictis constat, quæ satis clara atquè perspicua. Facebant igitur Adversariorum calumniæ & cavillationes de Capernaitica corporis Christi laniena, ipsiusque Sanguinis ingurgitatione, quam nobis per impudentem calumniam contra propriam conscientiam (*quæ aliquando damnando turpissimè eos convincet*) objiciunt. Et tantum de Thesi prima: pedem conferamus ad secundam.

T H E S I S II.

Azyma nostra, & placentulæ orbiculares, (*hostiæ prisco nomine dictæ*) sunt verus panis: adeoq; rectè in usu Cœnæ Dominicæ adhibentur.

PUNCTUM I. continens.

Explicationem Theses nostræ.

§. I.

§. 1. Cum nomine *panis* communissimè varia admodum ciborum genera notentur, quorum quædam improprie panes appellantur, cum sub nominis communione diversam plane habeant naturam: quædam proprie & magis pressio significato, hinc distinguere oportet nos ante omnia panem proprium ab improprie dicto. *Panis proprie dictus* est, qui materiam, formam & effecta seu finem veri panis habet. *Materia* est farina frumentacea & aqua Ubi tamen nihil refert, farina siue sit nobilior siue ignobilior, siue triticea, siue siliginea, siue hordeacea, modò sit ex frumento commolito & in minima redacto. Nihil quoq; refert aqua siue sit præstans vel vilis, fluviatilis vel fontana, vel vulgaris alia, modò vera, genuina & naturalis sit. Retentis namq; Substantialibus & essentialibus panis partib⁹, retinebitur quoq; ejus essentia. Accidentia illa sunt, quæ nil nisi nobiliore vel ignobiliorem efficiunt panem. *Forma* panis est consistentia masticabilis à pistore per virtutem ignis introducta, quâ massa unitivè cohæret, cum ante cocturam vel pollinis instar dispersa esset, vel ut conspersa farina diffluxura existeret. *Finis panis ultimus* est gloria DEI: *Subordinatus & intermedius* est aptitudo corpus nutriendi. Hinc panis proprie dicti, in genere ac præcisè considerati *Definitio* talis (ex Plinij l. 15. c. 11. Scalig. de plantis l. 1.) esse potest: *Panis est cibus artificiosus ex farina frumentacea & aqua simul bene preparata & subacta admiscibilem consistentiam virtute ignis pistus, ut nutritioni corporis animalis aptus sit.* Hæc *Definitio* est universalis, omnibus suis speciebus seu inferioribus applicabilis, licet uni per *præ*, alteri per *posterius*. *Analogicè* namquè (intelligo analogiam attributionis) panis, ut sic consideratus, hinc definitur, cujus definitionem sua inferiora inæqualiter participant; unum per *magis*, alterum per *minus*, qualis participandi modus in *Analogicis Definitionibus* militat, quò etiam panis *Definitio* nem, ut referamus, inferiora ejus desiderant, quod infra passim ostendemus.

§. 2. Quid jam sit *panis improprie dictus*, facile patescit, qui scilicet *materiam & formam* panis proprie dicti non habet.

habet, sed aliud quid, aut nomen saltem panis ex analogia & homonymia obtinet. Talis panis est, qui ex fabis, pisis, oryza, milio commolitis conficitur; vel ex radicibus arborum, ut fit in America; vel ex piscibus tostis, ut in Norvegia & aliis locis; vel ex carne, caseis, ovis &c. mistis coquitur. Materia enim hinc planè corrumpitur, dum ex farinâ, aut radicali, aut simili alia specie frumentaceæ contradistinctâ coquatur.

§. 3. Panis propriè dictus dividitur in *fermentatum*, & *azymum seu infermentatum*. *Fermentatus* est cibus artificiosus ex farina frumentaceâ & aquâ fermenti admistione simul bene præparatâ & subactâ ad masticabilem consistentiam virtute ignis pistus, ut nutritioni corporis animalis magis sit aptus. Panis *azymus seu infermentatus* est cibus artificiosus ex farina frumentacea & aqua sine fermenti admistione præparatâ & subactâ in consistentia masticabili ad nutriendum corpus pistus. Qualis Panis *azymus* in V. T. erat (1) Panis *Paschatis*, Exod. XII. v. 15. Deut. XVI. v. 3. 4. (2) Panis *propositionis*, Exod. XXV. v. 30. Lev. XXIV. v. 5. 6. 7. (3) Panis *Sacrificiorum*, Lev. II. v. 4. 5. N. T. panis *azymus* in S. Cœnæ administratione à Christo adhibitus & quibusdam Ecclesiis usitatus fuit & adhuc est, qualis etiam sunt hostiæ, vel placentulæ orbiculares penes nostras Ecclesias receptæ, de quibus quæritur inter nos & Reformatos quosdam, *an verus & legitimus sint panis, adeoq; rectè in S. Cœnæ administratione vice panis adhibeantur?* Quod probaturi sumus sequenti puncto.

PUNCTUM II.

In quo Thesis nostra confirmatur.

§. 1. Hostias, vulgò sic dictas, verum esse panem probamus I. ex *Definitione Generali & Abstracta* panis propriè dicti. Cui convenit *Definitio, vel Materia, Forma & effecta seu finis veri panis, eidem etiam competit Definitum*. Atqui hostiis nostris convenit *Definitio, vel materia, forma & effecta seu finis veri panis. E. & Definitum*. Major manifesta est. Minor probatur; *Materia*

teria veri panis est farina frumentacea & aqua : sunt in hostiis. *Forma* panis est consistentia mastigabilis per virtutem ignis à pistore introducta : est in hostiis. *Finis* panis est aptitudo nutriendi corpus animalis, qui itidem convenit hostiis nostris, si in majore quantitate sumantur. Adhæc si vel actu non nutrent ; non tamen sequeretur, eas panem verum non esse, quia in quolibet individuo non sunt necessarij actus secundi, quum pendeant ex Causis externis, quæ facile possunt impediri. Sic res sua natura visibilis, semper talis est, etiam si nunquam videatur : *quandoquidem potentia non tollitur per Objectorum ablationem, neq; è contrario deletur objectum per amotionem potestatis, Scalig. exere. 325. sect. 4.* Sufficit igitur hoc, quod possint hostiæ nostræ nutrire, fidebita quantitate sumantur, sicut Adversariis sufficit sui libi partem habere potentiam ad nutriendum, licet actu ipso non nutriat, quoniam in minori etiam quantitate ab ipsis sumitur, quàm ut actu nutrire possint.

§. 2. Excipit *I Montanus* cont. *D. Behm. pag. 85. & seqq. negans definitionem panis perfectam hauriendam ex Plinio. Perficiendam ex Psal. CIV. v. 15. Ut cor hominis confortet. Hoc potissimam formæ partem : inde eum definiendum esse asserens. Sed his R. (1) Ex fine speciali non debet Generalis rei natura definiiri ; sed ex fine Generali & Universalis. Confortare cor hominis, finis quidem est panis, sed *Spiritualis* non *Generalis* & *Communis*. (2) Ex effectis & attributis rerum partes formæ facere, est magnam partem Logicæ ignorare, conceptus essentialis cum extra essentialibus, Synonymicos cum Paronymicis, quidditativos cum consecutivis, Substantias cum Accidentibus, Prædicamenta inter se invicem, fines cum formis rerum absolutarum confundere. *Vinum cor hominis letificare* loco eodem dicitur. Si hoc partem formæ dixeris, indequæ præcisè vinum definiendum contenderis : Logicis ludibrium dederis. *Effectus* hic & *attributum* aliquod vini est, non *forma*, non *pars formæ*, non definitivus & essentialis conceptus. *Finis* aliqualis & Specialis est, non forma aut essentia vini. (3)*

Fines rerum definitionibus quandoque inferi, possunt sed eos partes formarum præcipuas dicere, ad minimum minùs accuratè loqui, aut sophisticari est. Ita *finis* panis est, *animalis nutritioni inservire*, consequenter confortationi quoque, & imprimis homini: sed non hæc *forma* panis, quæ, quod externam concernit, in *masficabili illa consistencia, seu cohesione consistit*. Sic *herbis & arboribus* ut *Attributum* additur, quod *semen afferant*, Gen. I. v. 29. Si hoc *essentialem* conceptum, aut *partem formæ* earum dixeris, in *Logicas* distinguendi normas impegeris. Sæpe ab *attributo* res describitur, quod non statim *essentia* ejus aut *quidditas*, minimè *pars formæ* censendum venit.

§. 3. Excipit II *Paræus de Symb. Evch. l. 1. c. 6. p. 54. in definitione panis requiri etiam, ut dicatur sapidus, quod de hostiis dici hand potest.* R. Non satis candidè hoc negat de hostiis nostris. Annon *sapidus* est noster hic panis? probat *sensus*, docet *experientia*, cui *refragari* sophisticum est. Deinde *sapidum esse*, non est *essentiale*, sed *accidentale* panis, quod *eius essentiam* nec *ponit* nec *tollit*. Sic *cibos falsos* ab *insulsis*, *amaros* à *dulcibus* non *totis speciebus*, sed *accidentariis discriminibus* differre dicimus.

§. 4. Ex proprio saniorum Reformatorum testimonio. *Bucanus* in L. C. de Cœna ait: *Hostiæ integri & parvi panes sunt.* *Martinius* tract. de Sacram. p. 234. scribit *hostiam*, quia ex *farina vi ignis est excocta*, panem dici posse. *Ludovicus Crocius*, l. 4. Synt. Th c. 14. §. 6. inquit: *si substantia panis retineatur in Cœna, perinde est, sive sit panis azymus, sive fermentatus, rotundus an oblongus, tenuis an crassus.* Si *integras Ecclesias Reformatas* poscas, habe *Basiliensem* hostiarum usum adhuc in Cœna retinentem, & *Reformatas Ecclesias per Poloniam* omnes hostiis in S. Cœna utentes.

§. 5. III Ex Adversariorum hypothesis. Panem barbarorum ex *radicibus arborum*, *pisis*, *fabis* aliisque *leguminibus*, item *piscibus tostis*, *lignisque* paratum pro pane in Cœna admitti posse docent, *Beza ep. 2. ad Thilium. Alsted in Summ. Cas. Consc.*

Consc. c. 51. q. 4. Zieglerus in America pag. 149. Dana. l. 5. de Sacram. p. 372. Pareus l. cit. c. 9. p. 94. & alij complures. Imò Goclenius in Miscell. Magistralibus panem Americanorum verè & univocè panem esse ait. Si panes isti leguminei, radicales, & similes panis veri locum obtinere, imò ex Sententia Goclenij veri panes dici possunt, quantò magis hostiæ nostræ pro vero pane habendæ, cum materiâ, formâq; veri panis constant? Sed hoc argumentum urgemus tantum καὶ ἀνθρώπων. Negamus enim ista pro vero pane haberi posse. Probato itaq; antecedente, quod hostiæ sint verus panis, dabitur ultro consequens easdem in Cœnæ usu adhiberi de jure posse.

PUNCTUM III.

Continens Sententiam contrariam.

Pertinacissimè quidam Reformatorum hostias nostras verum panem esse pernegant; & in eas calumniosè debacchantur. *Montanus l. c. p. 35. seq. spumas & nebulas panis appellat, variasquè earum similitudines quærit. Anatomia Marpurgens. p. 97. 98. Zepperus de Sacrament. p. 485. & 487. Jodocus Naum p. 18. de Cœna in convitiando pane nostro satis industrios sese præstant. Præter spumas, nebulas, umbrasq; crustula chartacea, crustulum farinaceum, hostiæ nummulariæ, lentores viscosi, farinacea folia & similia audiunt. Similis convitiorum farrago apud plures iracundiores & iniquiores, quibus pro corde non pepo, sed zelus in dissentientes datus, reperitur, uti apud Pareum. l. c. c. 6. p. 64. & 69. Alsted, l. c. qu. 20. & alios.*

PUNCTUM IV.

In quo Adversariorum objectiones diluuntur.

§. I. Oppositis rationibus adversus Thesin nostram insurgunt Reformati, quarum potiores, ut lustremus, uberior materiæ explicandæ requirit conditio. I. Objiciunt: *Verus panis*

panis confortat cor hominis & utilis est ad nutriendum hominem.
Hostia non confortat cor hominis, sed potius infirmant ob viscosi-
tatem, nauseam & insalubritatem: nec nutriunt aut famem se-
dant obeandem nauseam, quam vescentibus adferunt. E. hostia non
sunt verus panis. & (1) Majorem limitaudo: Verus panis con-
fortat cor hominis, si non actu secundo, tamen actu primo, id
est, confortare potest, etsi defacto ob impedimentum quan-
doque non confortet. Una species magis confortat, altera
minus. Fermentatus melius confortat, azymus infirmius. Ita
azymus Judæorum confortabat, sed levius fermentato. Fa-
mem etiam per 7. dies sedabat, quod nemo negare potest,
etsi utiliùs id fermentatus egisset. (2) Nutritio alia est firmior
& solidior, quæ in communi & vulgari pane est; alia tenuior &
subtilior, quæ in nostro. Hæc in Sacra Cœna sufficit, ubi non
ventri, sed menti cibus suppeditatur. Ubi non debet panis
esse plenum corporis nutrimentum; sed sacrum ὄχημα seu
vehiculum & medium, per quod caro Christi exhibeatur,
non famelicus venter expleatur: & propter hoc neq; multum
accipimus, ut sciamus, quod hæc non satietati, sed sanctimonie ser-
viant juxta Canonem Nicen. (3.) Hostiæ nostræ confortare &
nutrire queunt pro azymi ratione, si in majori & copiosiori
quantitate sumantur, quod hodierna Judæorum in festo Pa-
schatis in simili docet experientia: de facto parum nutriunt,
quia minore quantitate assumuntur. Ita fermentati panis
buccella facto parum nutrit, quia modicâ nimis quantitate
in Evcharistia exhibetur. (4) De nausea, lentore & insalubritate
(quæ ipsam nutritionem & confortationem in totum non negant)
hostiarum nostrarum litigare in S. Cœna nihil attinet, liqui-
dem non in tanta copia de iis suppeditantur, ut hæc produ-
cere queant: neque unquam auditus fuit, qui de nausea & in
salubritate hostiarum in usu Cœnæ Dominicæ conquestus
fuerit. Soli Calvinistæ tam delicatos habent stomachos, ut
hostias ferre non possint.

§. 2. II. Ob. *Quod Hostia nec crassitiem veri panis, nec figu-*
ram, nec quantitatem habeant, quam in pane usitatè requirimus,
 ideo-

ideoq; nec verus panis sint. R. Hostiæ non habent *crassitiam, figuram & quantitatem panis communis & quotidiani*; bene tamen *alicujus*, peculiari nempe fini destinati. Crassum esse, magnum, hac illave figura præditum esse, accidentia Panis sunt, quæ alium panis modum & accidentale discrimen facere queunt: aliam panis speciem, formam essentialem, aut discrimen essentialia non inferunt. Panem subtilem esse, crassum, album, nigrum, sapidum, insipidum, salubrem, insalubrem, fermentatum, azymum, longum, rotundum seu orbicularem, quadratum, vulgarem, singularem, delicatum esse, omnia indifferentia sunt, & in libertate Ecclesiæ posita.

S. 3. III. Ob. *Hostia nec cibus necessarius, nec universalis & communissim⁹ est, nec nutritioni animalis destinatur, quæ omnia ad panis esse requiruntur.* E. nec proprius & verus panis est. R. (1) Panis est *cibus necessarius, universalis, communissimus* sed in Genere & indifferenter sumtus; non hæc, vel illa species panis in particulari. Sic una species panis longè communior, universalior & magis necessaria esse potest, quàm altera. Ita panis *secalinus* est longè communior, magisq; necessarius *alicario & similagineo*: nec tamen ob id *alicarius & similagineus* proprius verusq; panis esse negantur. (2) *Necessitas, universalitas & communitas* panis cum amplitudine & differentiâ quadam sumenda sunt, ut cum ad Species panis descenditur, in unâ longe magis locum habeant, quàm alterâ. *Necessitas* panis etiam in communi & vulgari non *absolute* requisitionis est; sed *comparate* respectu *utilitatis & commoditatis humane*, id est, talis, quo in vita commoda planè non, aut ægerrimè carere possumus. Fuerunt namq;, & hodie sunt, qui ignotum panis usum habent. *Romani* per annos 600. ferè ad bellum usq; persicum, nullos pistorum habuerunt, & pulte, non pane victitarunt, ut refert *Plinius* l. 18. c. 8. & II. *Scythæ* oceani accolæ piscivori sunt. *Insulani* multi solo piscatu vitam trahunt. *Cannibalis* nec panis usus est, nec quod ejus supplementum sit, referente *Scalig.* ex. 292. sect. 4. *Argæi & Tirynthij* pyra, *Athensien-ses* ficus, *Medi* amygdalas, alij alia loco panum usurpaverunt; Vide *Alex. ab Alex.* l. 3. gen. dier. c. 11. *Universalitas* quoq; panis

D

vulgaris

vulgaris comparata, & non absoluta est, ita ut apud omnes gentes simpliciter obtineatur. R. (3) Azymus talis & talis in specie panis est, in quo *Necessitas & Universalitas* minor esse potest, ac fermentato. Ubi aliquid definitur, quod ad inferiora sua *inaequaliter* se habet, *unimago* requisita ejus competunt, *alteri minus*, eoq; in uno magis urgenda, quam altero. Sic *caro* communissimum homini alimentum est, & pro commoditate necessarium: non tamen omnis carnis Species æquè necessaria & communis est, cum quædam multis prorsus non in usu, sed abominatione habetur. Ut *suilla* Judæis & Turcis. Hispani quoq; vehementer ab ea abhorrent teste *Scalig.* exer. 164. *Cuniculi Sylvestres* cibos in Batavis suppeditant, non in superiore Germania, neq; Hungaria nostra. *Anthropophagi* in Tapujarum gente humanis carnibus nutriuntur, quas nos abominamur. (4) *Finis*, nutritioni animalis destinatum esse, etiam in pane in genere assignatur; Sed *hostia* panis in specie & *Sacramentalis* est, qui non pro fine & alimonia corporali, sed Spirituali usurpatur. Et *finis* iste panis in natura sui spectati est, quod tale quid sit, quod ex naturali sua habitudine nutritioni animalis inservire debeat, eoq; aptum sit: *hostia* autem Sacramentalis non ex natura panis, sed officio Sacramentali in Cæna est spectanda. Et in quantum panis est, nutritioni eidem animalis, si sufficiente copiâ adhibeatur, apta, eoq; destinata esse potest. (5) Eo modo, quo *communis & usualis* noster panis definitionem panis participat, *hostia* non participat. Non tamen inde sequitur, quod nullo modo participat, & improprius panis sit. Nec *hordeaceus & similaceus* eo modo, quo *triticeus*, definitionem participant, siquidem panis *triticeus* præ omnibus plurimum præbet alimentum, idq; firmum, perdurans ac saluberrimum: *hordeaceus* est siccus, frigidusq; unde ventriculum gravat, lentos succos gignit, minusq; firmum præbet alimentum: *similaceus* quoq; in alendo secundas tenet partes, quia est crassus, lentusq; succi. Hinc tamen non desinunt esse proprius, verusq; panis. In *Analogis* notum est, quomodo *uni inferiori* definitio longè per magis, alteri per minus tribuatur. Ut *Ens* Deo, & creatis, *Substantiæ & accidenti*: *Demon-*
stratio

stratio priori & posteriori, similibusq; Idem de Definitione panis ad inferiora tributâ habendum. *Hostia* panis communis & usitator non est, ideoq; nec eomodo definitionem panis participare tenetur. Interim ad veritatem panis sufficit, si suomodo definitionem illius participet. Sic *Accidens* Ens improprium ideò non erit, quòd eo modo, quo *Substantia*, Entis definitionem non participet.

§. 4. IV. Ob. *Quo in toto orbe nemo pro pane utitur, id veri panis locum subire nequit. Hostiis infermentatis nemo pro pane utitur. E. Hostia infermentata veri panis locum subire nequeunt.* R. Majorem limitando: quo nemo pro pane utitur, ullo scilicet modo, nec communi & quotidiano; nec rariori & peculiari, id veri panis locum non sustinet. Minor hoc pacto negatur. In v. enim T. *azyma* pro panibus erant, in Novo à *Judeis* adhuc hodie quoq; in festo Paschatis esitantur. Olim à veteri *Ecclesia Christiana* etiam in S. Cœna adhibitus fuit *azymus*, apud *Græcos* quoq; usq; ad tempora *Michælis Episcopi Constantinopolitani*, qui circa annum Christi 1054. abrogavit, ut ex *Centur. Magdeburg.* refert B. *Gerhardus* de Cœna §. 23. Nihil hic panis nostri *figura*, quod sit *orbicularis, subtilis, aliis quadratus, aliis teres*, obstat: in indifferentibus, non necessariis id est, quod nec ponit essentiam panis, nec tollit. Et panis crassus, & subtilis panis est. Sit *materia formaq;* fini suo conformis, reliqua ad *Accidentia* rejiciuntur, quæ mirificè variari possunt salvis essentialibus. Ita *azymus* noster panis verus est, etsi minus usitatus, etsi quotidianæ nutritioni in usu communi non adhibeatur, etsi figurâ tenui à communibus panibus diversus sit: *azymus* enim semper rarior est fermentato.

§. 5. V. Ob. *Hostia non subiguntur, nec coquantur admodum veri panis. E. hostia non sunt verus panis; R. Si hostiæ ideò verus esse panis negantur, quod ad eum modum, quo panis vulgaris non coquantur, nec illi subcinericij, quorum Gen. 18. v. 6. Exod. 12. v. 39. Num. 11. v. 8. mentio fit, verus panis fuerint: horum enim alia, quàm hodie in clibanis, fuit pistura. Furnus*

fanè, craticula, ferri laminæ, intra quæ fit affatio & figura, sunt panis extrinseca, quæ ejus essentiam non variant.

§. 6. VI. Ob. *Hostiæ inserviunt literis obsignandis, chartis compingendis, pilulis deglutiendis, marcipanibus fundandis.* E. non sunt verus panis. R. Si hæc ratio colligit, colliget & ista: *Panem vulgarem ad alios usus, quàm ad usum comedendi adhibere solet vel medicina, vel malitia hominum, v. g. Romani olim pane madido liniebant faciem, ut levigarent eam teste Suetonio in Othonem §. 12. Manlius Capitolinus, cum à Gallis Senonibus obsideretur, panes è Capitolio in hostes jaculatus est, ut hosti spem inediâ arcem occupandi adimeret teste Livio l. 5. c. 48.* E. etiam panes illi non fuerunt verus panis. Sic *cultellus ad pennas conficiendas ordinatus num ideò desinet esse culter, si aliis rebus, quàm pennis conficiendis, inservit?*

§. 7. Ob. VII. *Hostiæ scandalizant Papistas & infirmos.* R. Per instantiam, & inversionem: *panis vulgaris ad Sacramentum adhibitus scandalizat Papistas, qui rident, & infirmos nuper ad Calvinismum conversos, qui horrent confusionem Cœnæ Dominicæ & vulgaris, memores illius Paulini: num domos non habetis ad edendum & bibendum? I. Cor. II. v. 12.*

§. 8. Ob. VIII. *Hostiæ irreverentiæ sunt obnoxia, quia eas novimus aliquando esse veneratas, malè tractatas, à vento etiam dissipatas (cum jam convivis Cœnæ Dominicæ essent destinatae.* R. Si propterea hostiæ abrogandæ sunt, tollatur etiam *panis communis; nam ex illo micæ in terram decidere possunt irreverenter. Deinde etiam calix denegetur Laicis, quia multò plures irreverentias Gerson allegavit ex calice, quàm Calviniani ex hostiis orituras. Per accidens hæc fiunt, quæ etiam in quarta parte libi Calvinistici contingere possunt.*

§. 9. Ob. IX. *Hostiæ ex Papatu originem habent, ibiq; ad Sacrificium missæ adhibita, unde & hostiæ dictæ sunt.* R. Non omne quod ex Papatu originem trahit, Evangelicis reprobandum est. Papa est autor *patrimorum* in Baptismo adhibitorum. E. celebrandus baptismus sine *patrimis*. Sic multa *Scripta Patrum, Antiquitates, ritus, suggestus & Tempa à Papa, & Papi-*
stis

stis ad nos devenerunt quæ tamen æquè à Reformatis reti-
nentur. *Cerei* quoq; ortum habent à Papatu, quod tamen ipsi
Reformati in solennitatibus Academicis adhibent. (2) *Panis*
quoq; *major* à Papistis transsubstantiari credi potest, & in
missa adhiberi, ut & antea adhibitus fuit, quod non diffite-
tur *Pareus* l. c. cap. 3. p. 34. 35. (3) *Hostias* in *Papatu* appella-
runt, quod Cœnam in Sacrificium mutarint. Nos quòd *media*
sint, quibus *vera* pro peccatis nostris *hostia*, corpus videlicet *Christi* in
usu Cœnæ nobis *communicetur*. Ita liberè retinentur, non quod
Papisticæ, Missaticæ, aut eo fine adhibendæ; sed quod verus
sint panis & ad usum S. Cœnæ commodæ. Sunt & plures Ad-
versariorum rationes, sed quæ vix recitari dignæ sunt. *Differ-*
tationi itaq; nostræ hic finem imponimus. Christo S.S. Te-
stamenti Autori omnipotenti, sapienti & veraci pro
auxilio divino sit gloria, laus & honor per
omnia secula seculorum. Amen.

*N*trepidus persiste loco, pu-
gnamq; capeffe

*Fortiter: ipsa agitur nam bo-
na causa Dei.*

Improbilas irata fremat, veriq; catastam

*Devo veat: brutum hoc, da mihi, ful-
men erit.*

*Successus Dux ipse dabit, modò pergito, quiq;
Principium est, studij sit quoq; meta tui.*

Abraham Calovius D.

TU quoq; KÖVESDI, lumen cœleste sequutus,
Vera doces DOMINI de Cœna, ac arte refellis.
Quæ malè calva suum Soboles imitata parentem
Fingit, dum Testatoris pervertit Jësu
Verba, suæ rationis atro persvasa magistro.
Perge Sacræ porrò sic scrutari artis abyssos,
Optatos capies fructus aliquando laborum!

Eximio Dno Auctori gratulab. adje^v

*Christophorus Löhnerus, Hung.
S. S. Th. Stud.*

Non

Non jam dolosam præfricet impudens
Caterva frontem. Zvinglius improbo
Non ore quærat: Christus oris
Num cibus est? neq; criminosis,
Ex plodat orbes, vocibus, azymos.
Nam gentis ingens Gloria Pannonæ
Kövesdius, nunc, veritate, hæc
Dogmata, comprobat, irretortâ.
At Tu, potentis prodere nobilem,
Amice, foetum dum ingenij parâs,
Te digna præstas, perge! Summus
Namq; Deus Tibi pondus addet.

*Eximio, Literatissimoq; Dno Aut. amicâ
mente, manuq; posuit*

Johannes Bayer Eperjesino Hung.
SS. Th. & P. Philosoph. Stud.

Sedulitatis opus, proponere dogmata ritè
Christi, proposita & cum summâ laude tueri.
Hoc dum nunc præstas, Kövesdi chare, talento,
Quod tibi commisit supremus Rector olympi,
Lucraris, cunctisq; tuum virtutis amorem,
Impigrumq; probas studium. Supremus JÖVA
Cœptis hisce tuis porrò benedicat ab alto,
Laudi ut sis generi vestro, patriæq; Saluti!

*Hæc Dno Contubernali suo devinctissimo
mutue necessitudinis gratiâ ap-
posuit*

Petrus Fronius Cibinio Transyl.
SS. Th. Stud.

Quam

Quàm benè cognomen rebus respondet, **AMICEN,**
Nomine nam *gemmas*, duraq; *Saxa* refers.
Saxa, quibus falsum **CALVINI** dogma repellis,
CHRISTI corpus edi corporis ore negans.
Gemmas ingenij **PATRIÆ** pro munere tradis:
Quid præter *gemmas* tradere *Gemma* potest?
Accipe quas tradit *gemmas* tibi **PATRIA** grato
Pectore; tu *Gemma* gemmea trade loca.

*Ita Per- Eximio Dn. Aut. Amicorum suorum
quasi gemme vocet L. Mq.*

Johannes Rudolphus Kegelius
Pofonio-Hung.

Auxilio primos divini Numinis labores
Das, queis **Calvini** dogma jam refellis.
Adspiret cœptis ultrò **Deus**, ille namq; letans
Pro se certanti deferet coronam.

*Φιλαδέφιας ἔνεκα αἰνεθῆλως
applaudebat*

Matthias Lochmannus Panno.

F I N I S.

Lang. VI. 5 1

ULB Halle 3
003 730 670

f

TA → d
neu 14 27 Stück verbleibend

Rino
V377

B.I.G.

Farbkarte #13

THEOLOGICA

20.
18

MAN.

TIONE,

ORBICULARI-
S COMMUNITER
ICTIS.

h. III. 1975

nia V Vittebergensi,

S I D E
imo atq; Excellentissimo Viro
M CALOVIO,

ongè celeberrimo, Ecclesiæ
simo, Consistorij Adessore
alis Saxon. Superintendente
gilantissimo,

ceptore atq; Fautore suo
levenerando,

rum disquisitioni
onet
VESDI, Hung.
& Resp.

die 14. Feb

erio Majori.
rij horis matutinis.

BERGÆ
IAEL WENDEI
D D C LVI.

Dr. A. J. J. J.